

Jan Ożdżyński

NAZWY POLSKICH KLUBÓW SPORTOWYCH

I. SPORTOWY KRĄG NAZEWNICZY

Przeprowadzone przeze mnie ilościowe badania nad słownictwem relacji radiowej, komentarza telewizyjnego oraz prasy sportowej wskazują na wyjątkowe nasycenie dziennikarskich, sprawozdawczych form wypowiedzi materiałem onomastycznym. Dla przykładu przytoczę, że w próbie obejmującej trzy pierwsze strony katowickiego „Sportu“ (10707 wyrazów) wystąpiło 2208 rzeczowników własnych, co stanowi prawie połowę użyć zarejestrowanych tam rzeczowników (4475). Wśród imion własnych wystąpiły następujące kategorie: nazwiska zawodników (rzadziej trenerów i dziennikarzy) — 927 użyć, imiona zawodników i trenerów — 114; nazwy miast i osiedli (często jako składniki złożonej nazwy klubowej) — 385; nazwy krajów — 146; nazwy przedstawicieli narodowości (np. Anglicy w zn. ‘zawodnicy reprezentujący Anglię’) — 17; nazwy terenowe — 11; nazwy klubów sportowych (*Wisła* Kraków, *Hutnik* Nowa Huta, *Lechia* Gdańsk, *Pogoń* Szczecin, *Górnik* Zabrze) — 469; klubowe nazwy zawodników (typ: *wisłacy*, *hutnicy*, *lechici*, *pogoniarze*, *zabrzanie*, *pasiaki* ‘piłkarze *Cracovi*’) — 43; inne — 48. W ten sposób obok nazw ogólnych, jedynie skonkretyzowanych w sportowym kręgu nazewniczym (imiona, nazwiska, nazwy państw i miejscowości) funkcjonują nazwy o wyraźnie wyspecjalizowanym środowiskowo charakterze. Grupę najbardziej charakterystyczną stanowią nazwy dotyczące organizacji wychowania fizycznego i sportu w Polsce. Są to przede wszystkim nazwy klubów, zespołów, zrzeszeń, federacji i związków sportowych. Zespół nazw kręgu sportowego uzupełniają popularne, prasowe określenia drużyn biorących udział w rozgrywkach (typ *pasiaki*), dziennikarskie epitety przydawane zespołom i zawodnikom w rodzaju *Wawelskie Smoki* (na oznaczenie drużyny koszykarzy *Wisły*), *Gdańscy Korsarze* (*Wybrzeże* Gdańsk), *Złota Ela* (*Elżbieta Krzesińska*) a także potoczne przydomki i przezwiska nadawane przez kolegów poszczególnym zawodnikom w bezpośrednim, ustnym kontakowaniu się między sobą, np. *Zyga Szottysik*, od imienia *Zygryd*, „*Kajtek*“ *Zabłocki*, *Tojo Kocerka* i in.

II. POWIĄZANIA NAZEWNICTWA KLUBOWEGO Z INNYMI KRĘGAMI NAZEWNICZYMI

Kiedy spiker radiowy czy telewizyjny omawiając wyniki meczów ligowych wymienia szereg nazw klubów sportowych, nie zawsze zdajemy sobie sprawę z daleko idących powiązań tej grupy onomastycznej z innymi, współczesnymi kręgami nazewniczymi. Podobne nazwy noszą lokale gastronomiczne i hotele (*Cracovia, Polonia, Astoria, Beskid, Śnieżka, Warszawianka*), kina (*Wanda, Świt*), pensjonaty i ośrodki wypoczynkowe¹ (*Patria, Krokus, Hutnik, Wigry*). Podobne jednostki odnajdziemy wśród potocznych nazw zakładów pracy i przedsiębiorstw (*Baidon, Azoty, Armatura, Konstal*), w nazwach spółdzielni pracy (*Jedność, Przyszłość, Opocznianka, Znicz, Warta, Spółem*), spółdzielni mieszkaniowych (*Krakus, Piast, Hutnik*). Zbliżone tendencje zaobserwować można, gdy idzie o wybór nazw dla marki popularnych samochodów i motocykli (*Star, Nysa, SHL, WSK*), nazw wyrobów przemysłu spożywczego, odzieżowego i galanteryjnego (*Żubr, Wólczanka, Kryniczanka*). Dostrzec można podobieństwo w zakresie tworzenia nazw klubowych i nazw sprzętu wojskowego, np. wśród nazw okrętów wojennych i czołgów (*Burza, Piorun, Błyskawica, Tygrys*). Spotykamy ten typ nazw w kryptonimach i sygnałach wywoławczych (*Brzoza, Wisła, Odra, Tarcza*). Wiele z tych nazw pojawi się we współczesnej telekomunikacji w postaci adresów telegraficznych i teleksowych najnowszych zakładów pracy (*SIARKA, ELTERMA, OZOS*). W niektórych wypadkach nazwy klubów brzmią podobnie jak nazwania młodzieżowych zespołów muzycznych² (*Czarni, Kolorowi, Skrzydlaci*).

Wiele faktów wskazuje na to, że nazewnictwo klubowe włączone zostało w nurt popularnych współczesnych zabiegów nazewniczych. Często stosuje się tu nazwy używane w innych kręgach nazewniczych. Czy jednak interesujący nas zespół nazewniczy, ukształtowany w dużej części w okresie międzywojennym, a tradycjami swymi sięgający początków naszego stulecia nie wykazuje cech odrębnych? Odpowiedź na to pytanie winny przynieść dalsze części artykułu.

III. ŹRÓDŁA MATERIAŁU ONOMASTYCZNEGO

W interesującym nas środowiskowym kręgu nazewniczym mamy do czynienia z niezwykle bogatym materiałem. Według informatora GKkFiT³ w 1970 roku zarejestrowanych było blisko 35 tysięcy organizacji i klubów

¹ O nazwach will i pensjonatów pisał E. Pawłowski, *Nazwy osiedli i pojedynczych budynków w Karpatach i na polskim Podkarpaciu*. Sprawozdania z Posiedzeń Oddziału PAN w Krakowie, Kraków 1971, XV/1, s. 35—37.

² Nazwy młodzieżowych zespołów muzycznych w Polsce były przedmiotem artykułu K. Pisarkowej w *Języku Polskim* 1970, z. 4, s. 257—267.

³ *Kultura Fizyczna i Sport w Polsce. Informator*. Wyd. GKkFiT, Warszawa 1971.

sportowych. Niecały materiał onomastyczny przedstawia jednak jednokową wartość. Ogromną większość stanowią tu nazwy mało lub zupełnie nieznanymi zespołów elzetasowskich i szkolnych (ponad 33 tys.). Zważywszy, że nie są to nazwy jednostek o wyraźnie zaznaczonej odrębności organizacyjnej a raczej nazwy podstawowych komórek masowych organizacji kultury fizycznej, a z punktu widzenia analizy onomastycznej reprezentują typ mało urozmaicony (por. *LZS Tyczyn*, *MKS Tarnów*, *SKS przy Szkole Podstawowej nr 7 w Krakowie*) więc nie czynię ich przedmiotem zasadniczej analizy.

Całą uwagę koncentruję na nazwach ściśle klubowych (o wyraźnie sprecyzowanym centrum onomastycznym w postaci tzw. nazwy właściwej). Kluby takie reprezentują wyraźnie skryształizowany status organizacyjny. Przedmiotem naszego zainteresowania będą nazwy klubów zrzeszonych w pięciu tzw. pionach sportowych: kluby sportowe przy zakładach pracy i zawodowych związkach branżowych (podległe CRZZ), uczelniane i środowiskowe kluby studenckie (AZS), kluby spółdzielczości pracy i rzemiosła (*Zrzeszenie Sportowe „Start“*), kluby sportowe pionu MSW, a więc Milicji Obywatelskiej, straży ogniowej i niektórych jednostek KBW (*Federacja Klubów Sportowych „Gwardia“*), kluby wojskowe (*Rada WF i Sportu MON*).

Za podstawę posłużył mi *Alfabetyczny spis klubów sportowych* sporządzony przez Antoniego Millera⁴ (GKKFiT) w oparciu o dane Wojewódzkich Komitetów Kultury Fizycznej, które rejestrują poszczególne kluby ze swego terenu. Wykaz ten dotyczy stanu z 1962 r. i obejmuje dokładnie 1118 jednostek klubowych. Jakkolwiek spis nie obejmuje nazw klubów szkolnych i elzetasowskich, a po dziesięciu latach nie jest w pełni aktualny, to jednak stanowi pierwszorzędny materiał porównawczy w obrębie ściśle klubowego nazewnictwa sportowego. Zbiór nazw klubowych A. Millera został uzupełniony aktualnymi danymi z prasy sportowej oraz rubryk sportowych prasy regionalnej. W sumie dysponowałem materiałem liczącym około 2300 nazw klubów i zespołów sportowych (w tym wiejskich i szkolnych) poświadczonych w prasie sportowej i codziennej ostatniego dziesięciolecia. Po wyłączeniu nazw klubów, które nie zawierają składnika w postaci tzw. nazwy właściwej (głównie wiejskich, szkolnych i akademickich) do szczegółowej analizy pozostała liczba 580 nazw funkcjonujących w obrębie 1403 jednostek klubowych. Stanowią one podstawowy zasób nazewnictwa klubowego.

⁴ Za udostępnienie mi *Spisu* dyr. Antoniemu Millerowi w tym miejscu serdecznie dziękuję.

IV. CHARAKTERYSTYKA STRUKTURALNO-JĘZYKOWA NAZEWNICTWA KLUBOWEGO

Nazwy klubowe występują w różnorodnych zapisach reprezentujących szereg funkcjonalnych odmianek stylistycznych. W zależności od warunków użycia (realizacja mówiona albo pisana) można mówić o znacznym różnicowaniu form frazeologicznych i składniowych. Na nasz użytek wystarczający wydaje się podział na dwa typy konstrukcji frazeologiczno-składniowych⁵:

1. Nazwy złożone o charakterze rozbudowanym:
 - a) pełne (oficjalne) nazwy klubów w postaci niezmienionej, np. *Gwardyjskie Towarzystwo Sportowe „Wisła“ w Krakowie*;
 - b) złożone nazwy typu adresowego (częściowo skrócone), np. *GTS Wisła Kraków*;
2. Nazwy będące rezultatem skracania pełnych nazw złożonych do składników najniezbędniejszych z punktu widzenia operacji nazwo-twórczej, np. *Wisła Kraków*.

Za typ bezwzględnie dominujący w nazewnictwie klubowym uznać należy konstrukcję dwuogniową, która zawiera nazwę właściwą (*Wisła*) i składnik lokalizujący (*Kraków*). W tej postaci występują najczęściej w prasie, w radiu i telewizji. Dopiero w zespoleniu (jeśli nie wchodzi w rachubę inne uwarunkowania kontekstowe lub konsytuacyjne) oba te składniki spełniają warunki jednostkowej, indywidualnej nazwy klubu. W trakcie dalszej analizy semantycznej zwrócimy uwagę, że w potocznym zastosowaniu wystąpić mogą jednowyrazowe nazwy klubów, które kształtują się jako wynik elipsy składnika lokalizującego, np. *Górnik* (Zabrze), *Stal* (Mielec).

Ten zasadniczy, kreujący nazwę składnik, określany mianem nazwy właściwej (*Legia, Górnik, Polonia, Stal*) będzie przedmiotem szczegółowej analizy znaczeniowej i stylistycznej w dalszej części artykułu.

V. TYPY ZNACZENIOWE W OBRĘBIE NAZEWNICTWA KLUBOWEGO

Znaczna część nazw klubowych uwarunkowana jest przynależnością członków klubu do określonej specjalności, zawodu, określonego pionu środowiskowego czy branżowego. Często stosowanym zabiegiem jest przy-

⁵ Podział dotyczy tylko nazw złożonych zawierających centrum onomastyczne w postaci tzw. nazwy właściwej, np. *Ludowy Klub Sportowy „Roztocze“ Szczebrzeszyn (LKS Roztocze)*. Nie obejmuje zintegrowanych nazw bez nazwy właściwej typu *Warszawski Klub Łyżwiarstwa Figurowego Warszawa*, czy też nazw złożonych o mniej wyraźnie zaznaczonym centrum nazewniczym typu *AZS AWF Warszawa*. Osobnego omówienia wymaga łączące się z tym zagadnienie przekształceń formalno-znaczeniowych w obrębie klubowych nazw złożonych (elipsa, skróto-wee).

tożsamość w nazwie klubowej nazwy zakładu pracy, który patronuje działalności klubu. Wiele nazw wskazuje na charakterystyczny wytwór lub surowiec związany z produkcją zakładu. Tego typu nazwy określam mianem specjalizacyjnych (np. *Włókniarz* Pabianice, *Dolmel* Wrocław, *Siarka* Tarnobrzeg). Ze względu na uwarunkowania organizacyjne włączam do tej grupy także nazwy klubów nawiązujące do barw klubowych (np. *Czarni* Żagań, *Błękitni* Kielce).

Odrębny zespół nazw lokalizuje poszczególne jednostki klubowe pod względem geograficznym: określa miejscowość, miasto, dzielnicę, region, krainę, z którymi związana jest działalność klubu (*Cracovia* Kraków, *Marymont* Warszawa, *Wybrzeże* Gdańsk), nawiązuje do charakterystycznych elementów topograficznych, jak rzeki, góry, jeziora i inne (*Odra* Opole, *Beskid* Andrychów, *Wigry* Suwałki), w pobliżu których zlokalizowany jest klub. Pośrednio wskazują na związek z miejscem działalności członków klubu przez odwołanie się do nazwy mieszkańców danego miasta czy regionu (*Pomorzanin* Toruń, *Radomiak* Radom) bądź też przez przytoczenie nazwy dzierzawczej utworzonej od nazwy miasta czy dzielnicy (*Bolesławicki KS* Bolesławiec, *Zwierzyniecki KS* Kraków). Ten typ obejmują łącznym mianem nazw lokalizujących (geograficznych).

Obok wymienionych typów funkcjonuje w nazewnictwie klubowym obszerna kategoria, której pochodzenia nie da się wytłumaczyć ani względami organizacyjnymi ani specjalizacją zawodową czy lokalizacją geograficzną. Reprezentuje ona szczególnie interesujący z punktu widzenia analizy semantycznej typ nazw — symboli. Ten najstarszy⁶ i pod wzglę-

⁶ Jakkolwiek za podstawę rozważań przyjmuję współczesny stan nazewnictwa klubowego, to jednak nie sposób nie zwrócić uwagi na tendencje, jakie towarzyszyły początkowej fazie kształtowania się tego zespołu nazewniczego. Najstarszą warstwę stanowią nazwy klubów sportowych powstałych przed 1910 r. Ten nazewnictwu klubowemu w tym czasie nadawały dwie kategorie: rodzime (a) i obce (b) nazwy o charakterze symbolicznym oraz spokrewnione z nimi ze względu na specyficzne zabarwienie emocjonalne zlatynizowane nazwy miast i regionów (c). Wyraźnie reprezentowany jest wówczas typ nazw lokalizujących przez nawiązanie do nazwy rzeki, w pobliżu której działa klub (d) a także nazwy żeńskie tworzone formantem *-anka* od nazw miast (e); rzadziej spotyka się typ urzeczownikowionych przymiotników w l. mn. nawiązujących do barw klubowych (f), jeszcze rzadziej przeniesioną nazwę miejscowości (g). Jako ilustracja tych tendencji niechaj posłuży wyszczególnienie ważniejszych towarzystw i klubów działających w Galicji, zaborze rosyjskim i pruskim przed 1910 rokiem (informacje o klubach galicyjskich na podstawie wykazu zamieszczonego w *Przewodniku Gimnastycznym* (Dodatek Fachowy) 1910, nr 9, s. 138—9): a) *Orzeł*, *Grunwald*, *Oreż*, *Berło*, *Nalęcz* (nazwy drużyn szkolnych ze Lwowa); *Klub Piłki Nożnej Pogoń Lwów* (w formie naśladowczej: *Pogoń* Czernichów, *P. Dublany*, *P. Stryj*); *KS Znicz* (Lwów), *Korona* Warszawa, *K. Jasło*, *K. Sambor*; *Sokół* Nowy Sącz, *Wawel* Sambor, *Ruch Bismarkhuta* (Chorzów); b) *Merkury* (Warszawa), *Maraton* (Lwów), *Tow. Awiata* Lwów, por. fr. *aviation* 'lotnictwo', *aviateur* 'lotnik', z łc. *avis* 'ptak'; *KS Hattique* Drohobycz, por. fr. *hât* 'pośpiech', *se hâter* 'spieszyć się'; *Polskie Tow. Zabaw Ruchowych Revera* Stanisławów, por. łc. *revereri* 'czcić, poważać', fr. *révére* 'szanować, czcić'; *Żydowski KS Hasmona* Lwów, *Hakoach* Stanisławów;

dem stylistycznym najbardziej urozmaicony zespół w obrębie nazewnictwa sportowego (*Polonia, Ruch, Orzeł, Pogoń*), wykazujący szerokie powiązania z innymi kręgami nazewniczymi — zasługuje na wyeksponowanie.

Mając to na uwadze, rozpatrywany materiał nazewniczy dzielię na trzy zasadnicze grupy (z dalszymi podgrupami):

A. NAZWY — SYMBOLE

1. Abstracta;
2. Nazwy przedmiotów i zjawisk natury o treści symbolicznej;
3. Nazwy mitologiczne, legendarne, i historyczno-pamiątkowe;
4. Nazwy fantazyjne.

B. NAZWY SPECJALIZACYJNE

1. Nazwy przedstawicieli zawodów i specjalności (federacyjne, branżowe);
2. Nazwy zakładów pracy — patronów klubowych;
3. Nazwy wytworu lub surowca związanego z produkcją zakładu;
4. Nazwy nawiązujące do barw klubowych.

C. NAZWY LOKALIZUJĄCE (GEOGRAFICZNE)

1. Nazwy miast i miejscowości (złatynizowane, rodzime);
2. Nazwy topograficzne;
3. Nazwy przedstawicieli poszczególnych miast i regionów;
4. Nazwy dzierżawcze.

W dalszej części dokonuję przeglądu materiału w zakresie wymienionych kategorii. Ze względu na ograniczone ramy artykułu rezygnuję ze szczegółowych informacji dotyczących lokalizacji klubu w terenie oraz przynależności organizacyjnej (federacyjnej). Ograniczam się jedynie do podania liczby jednostek klubowych (cyfry w nawiasach), reprezentujących omawiany typ nazwy (cyfry bez nawiasów).

VI. PRZEGLĄD MATERIAŁU

A. NAZWY — SYMBOLE 149 (613)

Zaliczymy tu nazwy, których wybór dokonał się z postawy poszukującej treści o wyższej wartości. Chodzi o zastosowanie w sportowym kręgu nazewniczym tych imion własnych i pospolitych, które od dawna już

c) *Polonia, Leopolia* (nazwy drużyn szkolnych we Lwowie), *KS Lechia* Lwów; *Cracovia* Kraków, *Resovia* Rzeszów, *Vadovia* Wadowice, *Posnania* Poznań, *Ostrovia* Ostrów Wlkp., *Venetia* Poznań, *Podolia* Brzeżany; d) *Wisła* Kraków, *Wisłoka* Jasło, *Skawa* Wadowice; *Kresy* Tarnopol; e) *Warszawianka* Warszawa, *Łodzianka* Łódź, późn. *ŁKS (Łódzki Klub Sportowy)*; f) *Czarni* Lwów; *Bitni* (nazwa drużyny szkolnej we Lwowie); *KS Wieliczka* w Wielicze.

w tradycji mają ustaloną wartość symboliczną⁷. Przyczyny tworzenia tego typu nazw upatrywać można, z jednej strony w totemicznym zabiegu przydawania przedmiotom i zjawiskom wartości wyższego rzędu⁸, z drugiej strony w intencjonalnym, emocjonalnym i życzeniowym charakterze samej operacji nazwotwórczej. Przyjrzyjmy się bliżej tej interesującej grupie w obrębie nazewnictwa klubowego. Zwracają naszą uwagę nazwy symbole z dziedziny abstractów, nazwy zjawisk przyrody, ze świata zwierzęcego i roślinnego. Odrębny zespół stanowią nazwy o charakterze mitologicznym, legendarnym i historyczno-pamiętkowym, a także nazwy literackie i fantazyjne.

1. Abstracta 31 (160)

Wśród nazw obcego pochodzenia wyraźnie odcinają się ze względu na wzmożoną częstość użycia dwie niezwykle poręczne (dwu- i jednosylabowa) nazwy federacyjne: *Unia* (46) i *Start* (52). Nazwy te reprezentują dwa kręgi w obrębie nazw pojęć wyższego rzędu. Określić je można jako unifikacyjny (z łac. *unio* 'zjednoczenie, jedność') i dynamizujący (z ang. *start* 'wyruszenie z miejsca').

Pierwsza nazwa pozostaje w związku z zespoleniem w obrębie jednej federacji klubów należących do jednej branży zawodowej — w tym wypadku chemików. Najprawdopodobniej w intencji tworzących nazwę nie tylko ten aspekt organizacyjny był brany pod uwagę. Wchodziły w rachubę zapewne skojarzenia bardziej ogólne.

Podobny krąg pojęciowy reprezentuje inna nazwa federacyjna *Ogniwo* (6). U podstaw formowania tej nazwy tkwiło najprawdopodobniej znaczenie przenośne 'o czymś wiążącym, spajającym kogo lub co; spójnia, więź, łącznik, węzeł' (*SJP*) lub zn. 2 'komórka organizacji, instytucji zachowująca łączność z innymi'. Z postawy poszukującej pozytywnych wartości w poczuciu solidarności, w potrzebie jednoczenia się zrodziły się popularne nie tylko wśród nazw klubowych abstracta: *Spójnia* (4), *Jedność* (3), *Spółem* (2), *Zgoda* (2), *Zjednoczenie* (1).

⁷ Nie idzie o realizowanie funkcji symbolicznej w podstawowym znaczeniu tego słowa, polegające na łączeniu świadomości mówiących z określonymi rzeczami i zjawiskami drogą przyporządkowania określonych zespołów dźwiękowych, wyrazów i wypowiedzi funkcjonujących jako znaki czy symbole do danych zjawisk obiektywnych stanowiących ich treść. Chodzi tu raczej o rozróżnienie psycholingwistyczne zastosowane w sytuacji, kiedy wyraz z natury swej obciążony jest skojarzeniami z pojęciami wyższego rzędu. Chodzi tu o spełnienie przez nazwę — znak tych warunków, które dla przykładu, pozwalają traktować Krzyż Maltański jako symbol wierności i poświęcenia a skrzydła husarskie jako symbol odwagi, natomiast sam znak, zawierający wymienione rekwiizyty, pozwoli przypisać ludziom pracującym w ratownictwie górniczym czy morskim.

⁸ Na totemistyczny charakter niektórych nazw klubowych zwrócił uwagę S. Rezczyk w artykule *O stylu polskiej prasy sportowej*. Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Rzeszowie, 1969, z. 4/6, s. 194.

O wyborze nazwy federacyjnej pracowników spółdzielczości pracy i rzemiosła *Start* zadecydowały zapewne najróżniejsze skojarzenia związane z ogólnym, pozasportowym znaczeniem przenośnym tego wyrazu 'rozpoczęcie pracy w jakimś zawodzie, zapoczątkowanie jakiejś działalności, początek czegoś' (*SJP*). Nie bez znaczenia przy wyborze nazwy był aktywizujący dynamistyczny „wydźwięk“ związany z pojęciem ruchu, przemieszczania się, rozpoczynania czegoś. A oto inne nazwy z omawianego kręgu pojęciowego: *Ruch* (6), *Zryw* (2)⁹, *Cwał* (1), *Nurt* (1), *Przebój* (1), *Walka* (1), *Tempo* (1). Optymistyczne wartości ematywne¹⁰ odnajdziemy w nazwach: *Przyszłość* (1), *Radość* (1), *Wyzwolenie* (1).

Kształtowaniu się wielu nazw towarzyszą zabiegi przypominające nadawanie imion chrzestnych. Wyraźnie życzeniowy, intencjonalny i emocjonalny charakter mają popularne i w innych kręgach nazewniczych abstracta łacińskiego pochodzenia¹¹: *Victoria* (9) 'ta, która zwycięstwo ma przynosić (?)' (łac. *victōria* 'zwycięstwo'), *Fortuna* (4) 'ta, która szczęście ma przynosić' (łac. 'los, przypadek'), *Concordia* (3), (łac. *concordia* 'zgoda'), *Admira* (2) 'ta, która ma być podziwiana' (por. przestarz. *admirować* 'podziwiać' z łac.), *Juvenia* (2), por. łac. *iuvenis* 'młody, młodzieniec', *Avia* (1), por. fr. *avion* 'samolot' z łac. *avis* 'ptak' — tę nazwę łączyć należy raczej z charakterem produkcji zakładu, przy którym działa klub, *WSK Świdnik* produkuje m. in. sprzęt lotniczy; *Rapid* (1), z łc. → fr. *rapide* → austr. *rapid* 'zmienny, szybki, gwałtowny'.

Z rodzimych abstractów wyraźnie intencjonalny charakter mają: *Siła* (1), *Stawa* (1)¹², *Zgoda* (1). Skojarzenia o treści symbolicznej (pomysłnej) wywołują także nazwy: *Plon* (1), *Rozwój* (1), *Zew* (1).

2. Nazwy przedmiotów i zjawisk o treści symbolicznej 47 (164)

a) Nazwy z zakresu zjawisk przyrody 27 (109)

Totemiczny charakter ma wiele nazw z dziedziny zjawisk przyrody. Wybór takiej nazwy dokonuje się na zasadzie przypisywania tych cech przedmiotu czy zjawiska, które w intencji twórców nazwy winny ujawniać się (do których powinno się nawiązywać) w przyszłej działalności klubu.

⁹ W dziesięcioleciu powojennym typ bardzo popularny jako nazwa klubów i zespołów szkolnictwa zawodowego.

¹⁰ Por. W. Pisarek: Mierzenie stylistycznej i ematywnej wartości słownictwa. *Zeszyty Prasoznawcze* 1971, z. 2, s. 37—45.

¹¹ Większość z wymienionych tu nazw przeniesiona została do nas z zewnątrz. Nazwy *Admira*, *Rapid* zapożyczono najprawdopodobniej w okresie wzmoczonych kontaktów z drużynami austriackimi (wiedeńskimi). Niektóre nazwy greckiego i łacińskiego pochodzenia jak *Sparta*, *Slavia*, *Victoria* spotkać można już w okresie międzywojennym u naszych południowych sąsiadów. Nazwy *Olimpia*, *Concordia*, *Fortuna* mają charakter międzynarodowy.

¹² Nosił tę nazwę najstarszy klub piłkarski założony we Lwowie: *Lwowski Klub Piłki Nożnej* „*Slawa*“ (później przyjął nazwę „*Czarni*“).

Z tych względów wybiera się nazwy zjawisk o urzekającej mocy, których występowaniu towarzyszą zintensyfikowane doznania wzrokowe czy słuchowe.

Znamienny jest np. dobór synonimów zgrupowanych w polu nazewniczym biorącym za podstawę znaczenie 'wiejącego wiatru': *Orkan* (14) — typ częsty wśród nazw klubów wiejskich, może przez skojarzenie z pseudonimem autora „*Komorników*“; *Huragan* (4), *Burza* (2), *Wicher* (1), *Halniak* (1). Z kręgu tematycznego związanego z morzem pochodzą: *Szkwał* (2), *Bryza* (1), *Sztorm* (1), *Zefir* (1), *Cztery Wiatry* (1).

Ekspresywnych z natury zjawisk dotyczą nazwy: *Błyskawica* (5) i *Grom* (3). Znana jest ich popularność w nazewnictwie wojskowym (nazwy okrętów wojennych). W innych kręgach nazewniczych (np. nazwy kin, will i pensjonatów) eksploatowane są także nazwy zjawisk przyrody o ustalonej, często zbanalizowanej wartości symboliczno-literackiej: *Świt* (8), *Jutrzenka* (3), *Zorza* (1). Walory kolorystyczne desygnatu mogły mieć wpływ na kształtowanie się nazwy *Tęcza* (9) — może pozostaje ona w związku z barwami spółdzielczości wiejskiej. Do wrażeń wizualnych odwołują się nazwy: *Iskra* (13), *Skra* (5), *Promień* (3), *Płomień* (2), *Blask* (1), *Ognisko* (1) — w ostatnim przykładzie być może w zn. 'miejsce działalności klubowej'. W kręgu wrażeń wizualnych pozostają także: *Zapłon* (1) (por. także w zn. technicznym), po części także *Szron* (1). Efekty słuchowe brano pod uwagę w wypadku nazw: *Hejnał* (1), *Klakson* (1), *Surma* (1). Dodajmy tu nazwę ogólną *Sygnał* (3) i zawodowo skonkretyzowane *Sygnaty* (1) w znaczeniu kolejarskim.

b) Nazwy ze świata zwierzęcego i roślinnego 17 (72)

Symboliczna treść tego typu nazw ma często charakter wtórny. Zaobserwować to można na przykładzie nazw zwierząt i roślin, które nie tylko odznaczają się wyrazistymi kształtami, ale dysponują zespołem cech o ustalonej tradycji literackiej i ornamentacyjnej. W kształcie plastycznym nawiązują często do treści patriotycznych, stanowiąc element narodowej symboliki. Ustaloną wartość symboliczną i ornamentacyjną mają nazwy: *Orzeł* (29), *Orlik* (1), *Biały Orzeł* (1)¹³. Do wojskowych (harcerskich) tradycji bojowych nawiązuje nazwa *Orleń* (7). Niekiedy nazwa ta wskazuje dodatkowo na lotniczy charakter klubu, np. *Orleń* Dęblin (MON). W kręgu tradycji niepodległościowych i patriotyczno-bohaterskich pozostaje nazwa *Sokoła* (11) jako symbolu młodzieńczej odwagi i waleczności¹⁴ (por. zn. przen. 'o dzielnym odważnym, młodym mężczyźnie'). Na peryferiach kręgu zawierającego nazwy ptaków drapieżnych znajdziemy *Jastrzębia* (1)

¹³ Por. także w nazwie Zakładów Górniczo-Hutniczych „*Orzeł Biały*“ w Brzezinach Śląskich.

¹⁴ Typ niezwykle spopularyzowany w okresie międzywojennym w związku z działalnością *Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół*“, przy którym tworzyły się kluby o tej nazwie.

i *Sepa* (1). Kluby wodniackie mają nazwy: *Pelikan(y)* (2), *Perkoz* (1) Z morzem związana jest nazwa *Mewa* (3).

Nazwy zwierzęce reprezentują: *Tur* (2)¹⁵, *Żubr* (2), *Jeleń* (1) oraz legendarny *Smok* (1). Obok charakterystycznej otoczki symbolicznej, jaka towarzyszy stosowaniu tych nazw (wyobrażenie siły władcy puszczy) warto zwrócić uwagę na walory ornamentacyjne samych desygnatów (częste składniki emblematów). Wodniackie kluby mają w nazwie *Delfina* (2). Jedyne przedstawiciel „kaśliwych“ owadów występuje w nazwie o charakterze wtórnym (wcześniej w nazwie marki polskiego skutera) — *Osa Zgorzelec* (Klub Motorowy). Nazwę żartobliwie przekształconą *LKS Ossa* (Biskupiec) wywodzić należy od nazwy rzeki na Mazurach (*Osa*).

W obrębie nazw ze świata roślinnego popularna jest nazwa drzewa będącego symbolem mocy, trwałości i długowieczności *Dąb* (6). W wielu pozasportowych kręgach eksploatowana jest nazwa zwiastuna wiosny — *Krokusa* (1).

c) Nazwy innych przedmiotów — symboli 3 (3)

Dobiera się tu nazwy takich przedmiotów, z którymi łączy się wyobrażenie siły, mocy, eksplozji, bądź te, które pełnią istotne funkcje sygnalizacyjne: *Granat* (1), *Pocisk* (1), *Semafor* (1).

3. Nazwy mitologiczne, legendarne i historyczno-pamiętkowe 63 (277)

a) Nazwy ludzi — symboli 28 (88)

Z pobudek patriotycznych przenosi się do nazewnictwa klubowego imiona i nazwiska znanych postaci historycznych, często związanych z miejscowością lub regionem, w których działa klub: *Chrobry* (3), np. *Chrobry* (Głogów); *Przemysław* (Poznań). Do najlepszych cnót rycerskich nawiązują nazwy: *Zawisza* (2), *Hetman* (2), por. *Hetman* (Zamość). Kluby działające w Ciechanowie, Malborku i Bemowie (woj. olsztyńskie) mają w swej nazwie imię *Juranda* (3) ze Spychowa — postaci historycznej i literackiej zarazem — jako symbolu bohaterstwa i poświęcenia. Wśród nazw klubów spotykamy imiona (pseudonimy) ludzi zasłużonych z innych powodów: *LKS Arianin* (Wojciechów Lubelski), *MKS Jordan* (Kraków) — dla uczczenia znanego lekarza i pedagoga; *Walter* (Rzeszów) (por. pseudonim gen. K. Świerczewskiego).

Sięga się niekiedy po imiona postaci legendarnych: *Krakus* (3), *Wanda* (1)¹⁶ *Harnaś* (1), *Harnasie* (1), *Janosik* (1). Dużą popularnością cieszą się w nazewnictwie klubowym imiona legendarnych założycieli państwa polskiego: *Piast* (19), *Lech* (5). Spotkamy tu szereg nazw nawią-

¹⁵ Zupełnie inny charakter miała dawna nazwa robotniczego klubu działającego w Łodzi *KS Tur* (poprzednika *Społem*), która nawiązywała do działalności Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych (*TUR*).

¹⁶ Por. np. w nazwie Kopalni *Wanda-Lech* w Rudzie Śląskiej.

zujących do mitologii i historii starożytnej. Nazwę *Neptun* (22) nosi Wojewódzki Ludowy Klub Sportowy w Gdańsku (*WLKS Neptun* Gdańsk) i szereg klubów (filii) terenowych z województwa gdańskiego i koszalińskiego. Mniej licznie reprezentowane są imiona znanych postaci mitologicznych i historycznych: *Merkury* (3)¹⁷, *Wiking* (2), *Herkules* (1), *Ikar* (1), *Urania* (1) (prawdopodobnie jest to zlatynizowana nazwa Rudy Śląskiej, miejscowości, w której działa klub), *Tryton* (1) (może od nazwy mine-rału?), *Spartakus* (1); *Pirat* (1).

Podobnie jak wśród nazw historycznych i legendarnych tak i wśród tych, które nawiązują do czasów współczesnych chętnie wymieniani są ludzie walki, czynu, inicjatywy (zajmujący już swoje miejsce w tradycji literackiej): *Pionier* (3), *Partyzant* (3), *Wiarus* (2), *Junak* (1), *Szermierz* (1).

b) Nazwy państw-symboli 5 (66)

Symboliczny charakter mają zlatynizowane nazwy naszego państwa: przedhistoryczna *Lechia* (9) i historyczna *Polonia* (31). Podobnie jak pojedyncza nazwa *Patria*, w intencji fundatorów spełniały one funkcję nośnika emocjonalnych treści patriotycznych. Przez nawiązanie do chlubnych tradycji antycznych wymowę symbolu zyskuje nazwa państwa spartańskiego *Sparta* (24). W tym kręgu mieści się także nazwa słynnej prowincji hiszpańskiej *Astoria* (1): *KS Start-Astoria* (Bydgoszcz).

c) Nazwy miejsc — symboli 7 (24)

Zaliczymy tu przeniesione do nazewnictwa klubowego nazwy miejsc kultu religijnego, miejsc chwały oręża i pól bitewnych oraz innych obiektów otoczonych czcią narodową. Do tradycji kultury antycznej nawiązuje międzynarodowa nazwa *Olimpia* (15). Miejsce kultu narodowego i religijnego dotyczą: *Wawel* (2) (por. także w nazwie kopani *Walenty* — *Wawel* w Rudzie Śląskiej, gdzie działa klub); *Arkonia* (1) zlatynizowana postać Arkony 'słynny gród na wyspie Rugii, miejsce kultu religijnego Słowian nadbałtyckich'. Z kręgu tematycznego związanego z morzem wymieńmy tu też biblijną *Arkę* (*KS Arka* Gdynia). Chwałę oręża przywodzą na myśl nazwy znanych pól bitewnych: *Grunwald* (3), *Reduta* (1), *Maraton* (1).

d) Nazwy dawnych formacji wojskowych 4 (21)

Dotyczą one kilku nazw, które oznaczają tradycyjnie wyspecjalizowaną grupę ludzi typu *Gwardia* (16), *Legia* (3). Obydwie nazwy nawiązują do podniosłego znaczenia pospolitych *legia* 'ochotniczy oddział wojskowy', *guardia* 'pierwotnie straż przyboczna głowy państwa lub wodza naczelnego' (SWO). Pierwszą nazwę nosi m. in. najsilniejszy klub wojskowy w kraju *Legia* (Warszawa), druga jest nazwą federacyjną klubów pionu

¹⁷ Nazwę tę nosił jeden z najstarszych klubów piłki nożnej w Warszawie *Merkury* Warszawa (1901—1906).

MSW (głównie milicyjnych). Ten typ historyczno-pamiątkowy reprezentują także dwie inne nazwy dawnych formacji wojskowych: *Legion* (Warszawa) i *Polna* (Przemysł).

e) Nazwy historycznych znaków — symboli (herby, emblematy) 12 (68)

Obok wymienionych wcześniej nazw, których funkcja symboliczna spleta się z walorami ornamentacyjnymi desygnatu (*Orzeł* — godło państwa, *Błyskawica* — emblemat branży łącznościowców, *Jeleń*, *Tur*, *Żubr* — por. wizerunki tych zwierząt na reklamowych nalepkach firm produkujących wyroby, np. porcelanowe czy spożywcze) wymienić należy nazwy, których funkcja znakowa (wyobrażenie wizualne) jest szczególnie mocno akcentowana. Od dawna popularnością w nazewnictwie klubowym cieszy się *Pogoń* (33) — 'nazwa herbu Wielkiego Księstwa Litewskiego: w czerwonym polu rycerz na koniu w biegu, trzymający wzniesiony miecz'. Jako motyw ornamentacyjny występuje *Gryf* (9) — w mitologii starożytnej skrzydlaty lew z głową orła, także w zn. 'górną część (uchwyt) wiosła'. Plastikarna, ornamentacyjna strona desygnatu brana była być może pod uwagę w momencie powstawania nazwy: *Znicz* (5), *Kłos* (2) — częste składniki emblematów; *Kotwica* (3), por. zmodyfikowany w okresie okupacji symbol Polski Walczącej; *Korona* (1) jako symbol władzy (insygnia); *Rodło* (1) — godło, znak Związku Polaków w Niemczech (w kształcie radła przypominającego zarysem Wisłę) — symbol związku Polonii z Macierzą.

Niektóre z nazw klubowych przypominają zawołania bojowe lub rodowe, dziś harcerskie okrzyki i rozkazy: *Naprzód* (9), *Czuwaj* (2), *Łada* (1), por. 'starodawny okrzyk sobótkowy; na oznaczenie ładzącej się pary kochanków' (Brückner). Nazwy te, chociaż typu poleceniowego, odmieniają się jak rzeczowniki. Typ nazw heraldycznych reprezentują przypuszczalnie także: *Orlicz* (Suchedniów) i *Ostoja* (Kołaczyce).

4. Nazwy fantazyjne 8 (12)

Fantazyjny, w części emfatyczny charakter mają niektóre nazwy nawiązujące do „gwiazdzistych“ skojarzeń: *Stella* (4), od łac. *stella* 'gwiazda', *Astra* (2) z późn. łac. *astralis* 'gwiezdny' z łac. *astrum* 'gwiazda'; por. też w nazwie rodzimej *Gwiazda* (Bydgoszcz). Typ fantazyjny reprezentuje też nazwa *Omega* (1).

Żartobliwy charakter mają przypuszczalnie nazwy *SKS 05 Opole*, *LZS Złote Koło* (pow. Koło, woj. poznańskie), *MKS Trojka* (Łódź).

B. NAZWY SPECJALIZACYJNE 159 (437)

1. Nazwy przedstawicieli zawodów i specjalności 45 (217)

Rzadkie są wypadki, kiedy przynależność do branży zawodowej określa się wprost — przez nazwanie samej specjalności, jak np. w nazwach federacyjnych łącznościowców czy energetyków: *Łączność* (10); *Elektrycz-*

ność (1), *Energetyka* (1). Najczęściej przynależność branżową zaznacza się operując nazwami przedstawicieli poszczególnych zawodów i specjalności.

a) Nazwy federacyjne 8 (157)

Wiele klubów związkowych poprzestaje w doborze swej nazwy na przeniesieniu nazwy federacyjnej. I tak Federacja *Górnik* „użyczyła“ swej nazwy około 60 klubom, których członkowie związani są zawodowo z kopalnictwem węgla kamiennego, rudy żelaza, metali nieżelaznych, kopalnictwem naftowym i innych kopalnin, por. *Górnik* (Zabrze), *Górnik* (Gorlice), *Górnik* (Konin). Większość klubów podległych federacji *Włókniarz* (26) bez względu na profil produkcji zakładu patronującego klubowi przejmuje nazwę federacyjną, np. *Włókniarz* Aleksandrów Kuj. (Zakłady Przemysłu Pończoszniczego), *Włókniarz* Białystok (Zakłady Przemysłu Bawełnianego i Pasmanteryjnego). Nazwę federacji *Kolejarz* (28) przyjęło szereg klubów działających zarówno w mało znanych peryferyjnych miejscowościach jak i znanych węzłach kolejowych: *Kolejarz* (Koluszki), *Kolejarz* (Tarnowskie Góry), *Kolejarz* (Stróże) i in. Inne stosunkowo niedawno wprowadzone nazwy federacyjne reprezentowane są mniej licznie: *Energetyk* (7), *Chemic* (6), *Hutnik* (5), *Metalowiec* (3).

Typ odrębny pod względem formalnym (urzeczownikowiony przymiotnik w l. mn.) reprezentuje nazwa federacyjna *Budowlani* (21).

b) Nazwy zawodowe i środowiskowe 37 (60)

W obrębie poszczególnych federacji działają kluby o bardziej wyspecjalizowanych nazwach zawodowych: *Dziwiarz* (1), *Jedwabnik* (1), *Odzieżowiec* (1). Federacja *Łączność* ma w interesującym nas typie dwóch przedstawicieli: *Łącznościowiec* (1), *Pocztowiec* (1). Inne zawody reprezentowane są przez nazwy: *Cukrownik* (10), *Rzemieślnik* (2), *Ceramik* (1), *Doker* (1), *Drukarz* (1), *Elektryk* (1), *Kotlarz* (1), *Meblarz* (1), *Portowiec* (1), *Stoczniowiec* (1), *Tramwajarz* (1). Odrębną grupę stanowią nazwy przedstawicieli zawodów wykonywanych na wsi: *Technik* (5), *Mechanik* (2), *Mechanizator* (2), *Spółdzielca* (2), *Meliorant* (1), *Pomowiec* (1), *Zootechnik* (1); *Leśnik* (1), *Myśliwiec* (1), *Rybak* (1). Od nazw ściśle zawodowych odróżnić należy nazwy klubów gwardyjskich i wojskowych, które wskazują na przynależność do poszczególnych rodzajów broni: *Kabewiak* (3), *Lotnik* (2), bądź określają status szkoleniowy: *Podchorążak* (1), *Kadra* (1). Inny znów charakter mają nazwy klubów, które wskazują na przedstawicieli wiodących w danym klubie dyscyplin sportowych czy turystycznych: *Łucznik* (2), *Wodniak* (2), *Żeglarz* (2).

2) Nazwy zakładów pracy 77 (85)

Szereg nazw specjalizacyjnych w bezpośredni sposób nawiązuje do miejsca pracy członków, działaczy i kibiców klubu. Obserwujemy wtedy

przeniesienie nazwy zakładu pracy, huty, kopalni, przedsiębiorstwa, czy zjednoczenia, które patronuje klubowi (roztacza materialną opiekę nad klubem) do sportowego kręgu nazewniczego.

a) Potoczne nazwy zakładów pracy 44 (49)

Popularnością cieszą się tu krótkie, poręczne nazwy potoczne, będące w codziennym użyciu pracowników zakładu, przez to bliższe emocjonalnie członkom klubu: *Garbarnia* (3), np. *Garbarnia* (Chojnów) — oficjalna nazwa zakładu patronującego klubowi — Dolnośląskie Zakłady Białoskórniczo-Rękawicznice; *Śrubiarnia* Sporysz (pow. Żywiec) przy Fabryce Śrub (ofic. STAL-ŚRUB); *Lustrzanka* (Wałbrzych) — tak brzmi potoczna nazwa Huty Szkła „Wałbrzych”. Potoczne zastosowanie mają lakoniczne nazwy wskazujące na charakter produkcji zakładu: *KS Armatura* (Kraków) — przy Krakowskich Zakładach Armatur (adres telegraficzny ARMATURA); *Azoty* (Chorzów) — przy Zakładach Azotowych im. P. Findera (telex AZOTY). Do nazewnictwa klubowego przenosi się wtórnie tradycyjne nazwy zakładów i przedsiębiorstw (obcego i rodzimego pochodzenia): *Baildon* (Katowice), *Carbo* (Gliwice), *Gerlach* (Drzewica), *Boruta* (Zgierz), *Korab* (Ustka), *Rokita* (Brzeg Dolny) i in.

Niektóre nazwy klubowe ukształtowały się jako rezultat kilku etapów przenoszenia nazwy. Często spotykany typ to nazwy, które pojawiają się dopiero jako trzecie ogniwo ciągów nazewniczych w rodzaju:

N(azwa) miejscowości → N zakładu → N klubu
(rzeki)

N(imię, nazwisko) → N zakładu → N klubu

aa) Nazwy miejscowości (w nazwach zakładu) funkcjonujące jako nazwy klubowe: *KS Chełmek* — przy Południowych Zakładach Skórzanych „Chełmek” w Chełmku (por. także napis firmowy na wyrobach tego zakładu); *KS Turów* (Bogatynia) — por. w nazwie Kopalnia Węgla Brunatnego „Turów”, Kombinat Górniczo-Energetyczny „Turów”; *KS Małapanew* (Ozimek) — przy Hucie „Małapanew” od nazwy rzeki *Mała Panew* i in.

ab) Imiona i nazwiska w nazwach zakładów pracy funkcjonujące jako nazwy klubowe: *KS Barbara* (Częstochowa) — od przedwojennej nazwy Huty Szkła „Barbara” (własność Zerykier i Poźniak); *Karolina* (Jaworzna Śl.) — przy Zakładach Porcelany Stołowej „Karolina”; *KS Kościuszko* (Chorzów) — przy Hucie „Kościuszko”; (*Górnik*) *Thorez* (Wałbrzych) — przy Kopalni „Thorez”.

b) Nazwy zakładów w postaci skrótów i tworów dezintegracyjnych 34 (36)

Wśród nazw zakładów i przedsiębiorstw przeniesionych do nazewnictwa klubowego spotkamy popularne skrótowce: *FSO* (Warszawa), *SHL* (Kielce), *ROW* (Rybnik), *M-5* (Wrocław) — przy Wrocławskich Zakła-

dach Metalurgicznych nr 5; *OZOS* (Olsztyn) — przy Olsztyńskich Zakładach Opon Samochodowych.

Jako nazwy klubów funkcjonują nazwy zakładów pracy w postaci tak charakterystycznych dla powojennego słownictwa skrótów, twórców dezyntegralnych i abrupcyjnych¹⁸, jak: *Agromel* (Toruń), *Apator* (Toruń), *Elektro* (Łaziska Górne), *Elektro-Stal* (Czechowice Dziedzice), *Elterma* (Świebodzin), *Dolmel* (Wrocław), *Fablok* (Chrzanów), *Konstal* (Chorzów), *Lewart* (Lubartów), *Linodrut 0-9* (Zabrze), *Lumel* (Zielona Góra), *Pafaro* (Bydgoszcz), *Pafawag* (Wrocław), *Pektowin* (Jasło), *Pronit* (Pionki), *Rafamet* (Kuźnia Raciborska), *Romet* (Bydgoszcz), *Sangum* (Sanok), *Stal-Bet* (Strzybnica), *Stomil* (Poznań), *Zastal* (Zielona Góra), *Transbud* (Zielona Góra), *Zamet* (Przemków). Nazwy tego typu, stosowane w telekomunikacji jako hasła i sygnały wywoławcze (adresy teleksowe) znajdują także powszechne zastosowanie w potocznym użyciu członków załogi.

3. Nazwy wytworu lub surowca 28 (80)

W ścisłym związku z omówionymi wcześniej nazwami zakładów pracy pozostaje grupa nazw nawiązujących do podstawowego wytworu lub surowca, na którym opiera się działalność zakładu. O popularności tego typu w nazewnictwie klubowym zadecydowały względy semantyczne. Na zasadzie metonimicznych przekształceń, tak charakterystycznych dla słownictwa potocznego, krótka, jednowyrazowa nazwa w odpowiednich warunkach kontekstowych lub konsytuacyjnych może być identyfikowana z samym zakładem, a pośrednio z jednostką klubową działającą przy tym zakładzie. Stąd częste stosowanie tego typu nazw w praktycznej komunikacji.

Najliczniej reprezentowana jest tu dawna (sprzed 1956) nazwa zrzeszenia metalowców i hutników *Stal* (44). Jest to nazwa podstawowego wytworu przemysłu hutniczego, która może jednak wywoływać dodatkowe skojarzenia wykraczające poza konkretne wyobrażenie o surowcu (materiale), por. pojęcie trwałości, w odniesieniu do ludzi — wyobrażenie hartu, ducha, męstwa itp. Z tych względów, a także ze względu na charakterystyczną otoczkę stylistyczno-literacką, jaka towarzyszy stosowaniu tego wyrazu w najróżniejszych połączeniach frazeologicznych, zbliża się do omawianych wcześniej nazw symboli. Nazwy typu *Stal* pojawiają się przede wszystkim wśród klubów branży metalowców. Część funkcjonuje w wydzielonej obecnie federacji *Hutnik*. Obydwie te branże reprezentują kluby noszące nazwę *Metal* (3).

Charakterystyczną grupę stanowią nazwy minerałów (kopalin) wydobywanych bądź przerabianych w zakładzie: *Nafta* (Jasło), por. Przedsiębiorstwo Kopalnictwo Naftowe, P. P. Poszukiwania Naftowe; *KS Nafta*

¹⁸ Omówienie przedwojennych tendencji w zakresie interesujących nas typów znaleźć można w artykule Z. Klemensiewicz: *Z Techebu do PierzekSPORTU*. JPol 1937 (XXII), s. 20—27.

(Jedlicz), *Nafta* (Niegłowice) — przy Rafineriach Nafty; *KS Baryt* (Boguszów) — przy Kopalni Barytu w Boguszowie; *Miedź* (Legnica), por. Huta Miedzi „Legnica“, Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi w Lubinie (telex MIEDŹ); *Piryt* (Rudki) — przy Kopalni Pirytu „Staszic“; *Siarka* (Tarnobrzeg) — Kopalnie i Zakłady Przetwórcze Siarki Machów—Piaseczno (T. SIARKA). Zespół nazw nazywających podstawowy surowiec zakładu opiekującego się klubem powiększają: *Bawełna* (Łódź) — przy Zakładach Przemysłu Bawełnianego; *Kware* (Świeradów), por. Zakłady Wytwórcze Aparatów Wysokiego Napięcia; *Len* (Nowa Sól) — przy Nadodrzańskich Zakładach Przemysłu Lniarskiego i in.

Wyraźnie potoczny rodowód mają nazwy oznaczające wytwór pracy zakładu, które na zasadzie metonimicznych przekształceń zastosowane zostały w odniesieniu do samego zakładu i dopiero wtórnie przeniesione do nazewnictwa klubowego: *Anilana* (Łódź) — przy Zakładach Włókien Sztucznych „Anilana“; *Celuloza* (Kostrzyń Odrzański) — przy Fabryce Celulozy i Papieru (por. pot. *Pracuję w Celulozie*); *Kabel* (Kraków) — przy Krakowskiej Fabryce Kabli (telex KABEL), *Stilon* (Gorzów) — Gorzowskie Zakłady Włókien Sztucznych (telex STILON); *Szamot* (Opoczno) — przy Opoczyńskich Zakładach Mineralów Ogniotrwałych (T. SZAMOT) i in.

Wtórnie pojawiają się w sportowym kręgu nazewnictwym popularne nazwy wyrobów przemysłu samochodowego: *KS Nysa* — przy Zakładach Budowy Nadwozi Samochodowych w Nysie; *KS Star* (Starachowice) (nazwa marki popularnego samochodu ciężarowego w postaci nagłosowca od nazwy miejscowości); *KS Ursus* (Warszawa) — przy Zakładach Mechanicznych „Ursus“.

4. Nazwy charakteryzujące ze względu na barwy klubowe (8) 46

Odrębny typ formalny stanowią urzeczownikowione w l. mn. (męskosobowe) przymiotniki, które w treści swej nawiązują do barw klubowych (koloru kostiumów zawodniczych). O wyborze takich nazw obok względów organizacyjnych decydowały skojarzenia literacko-stylistyczne. Najczęściej reprezentowana jest tu nazwa *Czarni* (24). Noszą ją głównie kluby górnicze i kolejarskie oraz te, które należą do federacji *Sparta*, rzadziej kluby wojskowe i wiejskie. Względy stylistyczne decydowały pewnie o wyborze nazwy *Błękitni* (10). Sporo tych nazw wśród klubów milicyjnych i elzetesowskich. Barwy swego zrzeszenia zaznaczają w nazwie *Zieloni* (6) niektóre kluby LZS. Fantazyjny charakter ma nazwa *Kolorowi* (Hajnówka). Podobny typ formalny (urzeczownikowionych przymiotników) przedstawiają nazwy klubów wojskowych, które charakteryzują ze względu na przynależność do poszczególnych rodzajów broni *Pancerni* (Nysa), *Skrzydłaci* (Świdwin). Charakter pamiątkowo-symbolizujący ma przypuszczalnie nazwa *Zjednoczeni* (Września).

C. NAZWY LOKALIZUJĄCE 272(353)

W doborze nazw klubowych obok przyczyn o charakterze środowiskowym i zawodowym decydują względy geograficzne. Pragnąc podkreślić więzi łączące zespół sportowy z miejscowością, miastem czy regionem fundatorzy nazw odwołują się do charakterystycznych elementów topograficznych, przywołują na pamięć nazwy rzek, gór, jezior itp., w pobliżu których zlokalizowany jest klub. Względy dyferencyjne zadecydowały o częstym stosowaniu w nazwie klubu zlatynizowanej nazwy miasta czy regionu. Pośrednio umiejscawia się klub pod względem geograficznym, odsyłając do nazwy mieszkańców danego miasta czy regionu albo operując urzeczownikowym przymiotnikiem dzierżawczym nawiązującym do nazwy miejscowości, miasta czy dzielnicy.

1) Nazwy topograficzne 78 (129)

a) Nazwy rzek 42 (80)

Najliczniejszą grupę (popularną i w innych kręgach nazewniczych) stanowią tu nazwy rzek przepływających w pobliżu miejscowości, w której działa klub. I tak w nazewnictwie klubowym „eksploatowane“ są następujące nazwy rzek: *Wisła* (12), *Odra* (10), *Warta* (5), *Pilica* (4), *Bzura* (3), *Barycz* (2), *Brda* (2), *Nida* (2), *Noteć* (2), *Prosna* (2), *Przemsza* (2), *San* (2), *Sola* (2), *Biebrza* (1), *Bobrza* (1), *Brynica* (1), *Czułowianka* (1), *Drawa* (1), *Drwęca* (1), *Dunajec* (1), *Hańcza* (1), *Ina* (1), *Iwa* (1), *Kania* (1), *Krzna* (1), *Lyna* (1), *Nielga* (1), *Nysa* (1), *Obra* (1), *Olza* (1), *Poroniec* (1), *Raba* (1), *Radomka* (1), *Rega* (1), *Sanna* (1), *Skawa* (1), *Skawinka* (1), *Śleza* (1), *Welna* (1), *Wilga* (1), *Wisłok* (1), *Wisłoka* (1).

b) Nazwy gór, szczytów i wzniesień 14 (21)

Występują tu: *Beskid* (6) — *B. Andrychów*, *B. Bielsko Biała*, *B. Nowy Sącz*, *Klub Motorowy B. Bielsko Biała*; *Bieszczady* (2) — *B. Rzeszów*, *B. Ustrzyki*; *Śnieżnik* (2) — *S. Międzygórze*, *LZS Śnieżnik* (Wilanów); *Beskidy* (*Szczyrk*), *Gorce* (*Nowy Targ*), *Pieniny* (*Szczawnica*), *LKS Roztocze* (*Szczebrzeszyn*), *Sudety* (*Kamienna Góra*), *Babia Góra* (*Sucha*), *Chelmiec* (*Wałbrzych*), *LKS Klimczok* (*Bystra*), *Sokolica* (*Krościenko*), *Szrenica* (*Szklarska Poręba*), *Śnieżka* (*Karpacz*).

c) Nazwy jezior 11 (14)

Częste są także w nazwach ośrodków wodnych i wypoczynkowych: *Gopło* (*Kruszwica*), *Jeziorak* (*Haława*), *Malta* (*Poznań*) — nazwa jeziora, toru wodnego, dzielnicy i ośrodka sportów wodnych; *Mamry* (*Giżycko*) *Wigry* (*Suwałki*), *LZS Jez. Żywieckie* (*Zarzecze*), *LKS Kiekrz* (także nazwa miejscowości nad jeziorem o tej nazwie); *Lipno* (*Stęszew*), por. także w nazwie Powiatowego Ośrodka Turystyki i Wypoczynku „Lipno“ położonego nad Jez. Lipno; *KS Miedwie* (*Stargard Szczeciński*), *Klub Wodny*

PTTK „Miedwie“, także w nazwie Ośrodka Wypoczynkowego w Zielonowie nad jez. Miedwie.

Trzy kluby nawiązują w nazwie do naszego morza: *Bałtyk* (Koszalin), *Bałtyk* (Gdynia) (obecnie w ramach *MZKS* (Gdynia), *Bałtyk* (Szczecin).

d) Inne nazwy terenowe 11 (14)

Wskazują one na charakterystyczne elementy (obiekty, budowle) znamienne dla okolic, w których działa klub: *Granica* (3) — *Gr.* Bogatynia, *Gr.* Gubin, *Gr.* Kętrzyn; *Zatoka* (2): *Z.* Braniewo, *Z.* Puck; *MLKS Bór* (Oborniki), *Chojnik* (Sobieszów), por. Zamek Chojnik (schronisko *PTTK*), *LZS Grań* (Nowy Targ), *LZS Puszcza* (Niepołomice), *Stadion* (Zielona Góra), *Ognisko TKKF „Zapora“* (Kutno), Dwojako mogą być interpretowane nazwy *Kmita* i *Przełom*. *LKS Kmita* (Zabierzów) — nawiązuje w nazwie do *Skąły Kmita* położonej w pobliżu Zabierzowa. Może to więc być zarówno nazwa topograficzna jak i kulturalno-pamiątkowa. *LZS Przełom* (Kaniów) — z mocną sekcją kajakarstwa górskiego, w nazwie swej nawiązuje być może do Przełomu Dunajca w Pieninach, jako obiektu topograficznego, choć nie wykluczone, że brano pod uwagę skojarzenia związane z abstraktem „Przełom“ (typ częsty w innych kręgach nazewnictwa, np. w nazwach spółdzielni pracy).

2) Nazwy krain geograficznych i regionów 16 (32)

Typ nazw szczególnie popularny wśród klubów elzetesowskich, gdzie służy oznaczeniu silniejszych jednostek organizacyjnych (wojewódzkich, regionalnych): *LZS Podlasie* (7) Białystok — przy Radzie Wojewódzkiej *LZS*, *LZT Pomorze* (Bydgoszcz), *LKS Pomorze* (Starogard Szcz.), *LZS Pojezierze* (Ełk), *LZS Dolny Śląsk* (Wrocław), *LKS Krajna* (Sępólno), *LKS Kujawy* (Bydgoszcz), *LZS Mazowsze* (Warszawa), *LZS Pauki* (Żnin), *LKS Śląsk* (3) z klubami w Wiśle, Szczyrku i Bystrej, *LKS Wielkopolska* (Poznań), *WLKS Nadodrze* (Zielona Góra). Inne federacje reprezentują: *Zagłębie* (4) — *Z.* Lublin, *Z.* Dąbrowa Górnicza, *Z.* Sosnowiec, *Z.* Wałbrzych; *Śląsk* (2) — *Śląsk* (Świętochłowice), *Śląsk* (Wrocław); *Warmia* (2) — *W.* Grajewo, *W.* Olsztyn, *KS Łużyce* (Lubań Śl.), *Podhale* (Nowy Targ) — przy Nowotarskich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Podhale“; *Podlasie* (Biała Podlaska), *Wybrzeże* (Gdańsk).

3) Nazwy miast i miejscowości 73 (81)

a) Nazwy zlatynizowane 39 (47)

Wzmożoną częstość użycia zlatynizowanych nazw miast, miejscowości i całych regionów w funkcji nazw klubowych uznać należy za jeden z najznamienniejszych rysów sportowego kręgu nazewnictwa. Tendencję tę, która w wielu wypadkach przybiera postać manieri stylistycznej zaobserwować można wśród najstarszych nazw klubowych (por. *Cracovia* zał.

1906/1907); widoczna jest też w naśladowczej formie w okresie powojennym, por. *Brzozovia* (Brzozów), (wcześniej klub ten nosił kolejno nazwy *Sokół*, *Górnik*, *Spójnia*, *Sparta*); *ZKS Sprotavia* zał. w 1964 w oparciu o Dolnośląskie Zakłady Metalurgiczne w Szprotawie.

Obok względów stylistycznych (tradycyjnie podniosłe zabarwienie uczuciowe) o popularności tej kategorii zdecydowały zapewne czynniki dyferencyacyjne (unikanie nazw identycznie brzmiących w różnych kręgach nazewniczych). Przez stałe łączenie tych zlatynizowanych form z nazwami klubów a nie miast czy miejscowości (w tym znaczeniu wyszły już dawno z użycia) zlatynizowane nazwy klubów, bez względu na to, co byśmy powiedzieli o ich emfaticznym brzmieniu stały się współcześnie nazwami jednoznacznych pojęć onomastycznych¹⁹.

Nie razą (czy mniej razą) makaronizowane nazwy w odniesieniu do większych miast z zaświadczonego historycznym rodowodem. Można tu mówić o zaawansowanej leksykalizacji w funkcji nazw klubowych: *Calisia* (Kalisz) (zapisywana także w tekstach łacińskich²⁰ jako *Calissia*, *Calissium*), *Cracovia* (Kraków), *Posnania* (Poznań), *Resovia* (Rzeszów), *Sandecja* Nowy Sącz (zapis łac. *Sandecia* a. błędnie *Sandetia*), *Tarnovia* (Tarnów). Trudniej mówić o leksykalizacji w wypadku takich nazw, jak: *Tomasovia* Tomaszów Lub. (łac. *Thomasovia*), *Olavia* (Oława), *LKS Łukowia* Łuków (łac. *Lucovia*), *Piotrcovia* Piotrków Trybunalski (zapis łac. *Petrcovia*, *Petricovia*, *Petercovia*), *Clepardia* (Kleparz). Zapisy łacińskie²¹ nie dotyczą miejscowości, o której jest mowa w nazwie klubowej w wypadku nazw: *Ostrovia* Ostrów Wielkopolski (łac. *Ostrovia* — Ostrów Mazowiecka), *LZS Głogovia* Głogów Małopolski (łaciński zapis dla historycznego Głogowa — *Glogovia*).

Przez analogię do wcześniej wymienionych form utworzono przypuszczalnie nazwy *Gedania* Gdańsk (zapis łac. tylko w formie *Gedanum* a. *Gdanum*), *Carthusia* MKS Kartuzy (łac. *Carcus*, *Karcus*). Wrażenie form sztucznych, naśladowczych, przy tym pretensjonalnie afektowanych sprawiają nie poświadczone w oryginalnych zapisach zlatynizowane nazwy mało znanych miejscowości: *LZS Barcovia* (Barków) pow. Gryfice Szcz., *LZS Józefovia* (Józefów Lub.), *Legionovia* (Legionowo), *Turcovia* (Turek) woj. pozn. Ustrzegli się być może dysonansów stylistycznych płynących z niezharmonizowania prozaicznej treści z podniosłą łacińską formą twórcy zlatynizowanych nazw o charakterze żartobliwym: *Clavia* (Świątniki Górne), por. w gwarze młodzieżowej *Klawo! Dobrze!* (*kławy* 'nadzwyczaj udany' zabar. styl.), *Ząbkowia* (Ząbki) woj. bydg. *LZS Panovia* (Panowo) woj. szcz. Niektóre z nazw analogicznych tworzone są w sposób nieregul-

¹⁹ Por. S. Reczek, s. 193.

²⁰ Informacje na podstawie *Słownika zlatynizowanych nazw miejscowości* S. Kotarskiego (Warszawa 1955) oraz opracowania *Pomniki dziejowe Polski* T. II, Lwów 1872.

²¹ S. Kotarski: *Słownik zlatynizowanych nazw miejscowości*, Warszawa 1955.

larny; ulegają zniekształceniom (często o charakterze kontaminacyjnym): *Andrespolia* Andrychów (brak łac. zapisu), *Ravia* Rawicz (łac. *Ravitium*), *Wegoria* Węgorzewo (brak łac. zapisu)²².

Tendencja do latynizowania obejmuje nie tylko nazwy miast i miejscowości. Wśród nazw klubowych spotkać można także łacińskie nazwy całych regionów i krain geograficznych: *Silesia* (5) (łac. zapis także w formie *Slezia*), *Mazovia* (3) (spotykana także w łac. zapisie *Masovia*), *Cuiavia* Inowrocław (łac. *Cuiavia*), *Kaszubia* Kościerzyna (łac. zapis *Kassubia*), *Slavia Ruda Śląska*. O tym jak silny jest odruch latynizacyjny świadczą formy tworzone od nazwy rzeki czy jeziora: *Sanovia* Lesko (od nazwy rzeki *San*); *Goplania* Inowrocław (przypuszcz. od nazwy jeziora, choć nie bez skojarzeń z postacią literacką *Gopło* √ *Goplana*). Na wzór poprzednich utworzono chyba także nazwę *Cresovia* (2) — od nazwy *Kresów Wschodnich*²³ — *Cresovia* (Białystok), *C.* Siemiatycze. Makaronizatorska maniera objęła nawet nazwy tworzone od imion znanych postaci historycznych czy literackich: *Jagiellonia* Białystok (od nazwy dynastii), *Konradia* Gdańsk (może od imienia Mickiewiczowskiego bohatera). Skłonności do latynizowania odnaleźć można nawet wśród potocznych nazw zakładów pracy, np. *Azotania* Jaworzno (pod patronatem Zakładów Azotowych, pot. *Azoty*). Jako przykład nazwy mało udanej dodajmy jeszcze *Dyskobolę* Grodzisk Wlkp. (od *dyskobola*, por. gr. *diskobólos*).

b) Rodzime nazwy miejscowości 34 (34)

Typ najmniej oryginalny przedstawiają nazwy klubowe identyczne z nazwami miejscowości, dzielnicy, miasta, w których działa klub. Nazwy, w których poprzestaje się na przeniesieniu nazwy miejscowości²⁴ (częste np. w złożonych nazwach zakładów pracy) wymagają odpowiedniego kontekstu nazewniczego, por. *Ognisko TKKF „Dęblin“ w Dęblinie*. Z tych względów liczba tego typu nazw w wersji skróconej jest ograniczona (często zastępowana przez inne typy): *KS Bochnia* — Bochnia, *KS Częstochówka* — Częstochówka, *KS Świdwin*; *KS Bolesław* albo *Bolesławianka*. Ze względów dyferencyjnych o wiele wygodniejsze jest stosowanie tego typu nazw w odniesieniu do klubów dzielnicowych i osiedlowych: *KS Borek* Kraków (Borek Fałęcki), *Koszarawa* (Żywiec), *Krowodrza* (Kraków), *Marymont* (Warszawa), *Olsza* (Kraków), *Raków* (Częstochowa), *DKS Targówek* (Warszawa) i in.

²² Wg słownika S. Kotarskiego, jw.

²³ Nosił tę nazwę przed wojną jeden z klubów wileńskich. Założony przed 1910 r. klub sportowy w Tarnopolu nosił nazwę *Kresy* (Na podstawie *Wykazu klubów galicyjskich z 1910 r.*).

²⁴ Nie biorą tu pod uwagę olbrzymiego zasobu nazw mało znanych lub nie znanych zespołów wiejskich typu *LZS Michałowice*, które w zapisach prasowych pojawiają się w postaci *Michałowice*. Składnik lokalizujący przejmuje tu na siebie główną wartość onomastyczną.

4) Nazwy mieszkańców miast i regionów 77 (83)

Nazwy przedstawicieli poszczególnych miast i regionów (na zasadzie pochodności słowotwórczej) względnie dokładnie orientują co do miejsca działalności klubu. Zaznacza się w tych formach być może przywiązanie do regionu, swoisty patriotyzm lokalny członków klubu. Pod względem formalnym wyraźnie zaznaczają się dwa typy: nazwy rodzaju męskiego i żeńskiego. Bardziej eksponowane są w nazewnictwie klubowym formy rodzaju żeńskiego. Nazwy te w świadomości użytkowników pozostają być może w związku z pojęciem *drużyny* — jako najpopularniejszego określenia zespołu walczącego na boisku.

a) Nazwy żeńskie 65 (65)

Żeńskie nazwy klubowe wydają się najbardziej predestynowane do wyrażania emocjonalnego związku z rodzinną miejscowością, swoistego sentymentu do stron rodzinnych. Tworzy je niemal wyłącznie formant *-anka* od nazw miejscowości, miast, osad i miasteczek, w których działają kluby. Ten typ słowotwórczy jest powszechnie znany w innych popularnych kręgach nazewniczych. Noszą takie nazwy lokale gastronomiczne, restauracje, kawiarnie, kina, wille, ośrodki wypoczynkowe, spółdzielnie pracy najróżniejszych branży. Spotkamy je w nazwach wyrobów przemysłu spożywczego i odzieżowego i wielu innych. W nazewnictwie klubowym można mówić jednak o szczególnej koncentracji tego rodzaju nazw. Z pełnego wykazu (65 nazw) wybierzmy parę charakterystycznych: *KS Bielawianka* (Bielawa) — pod patronatem Zakładów Przemysłu Bawełnianego, zatrudniających w większości kobiety; *KS Chojniczanka* Chojnice (także w nazwie Wielobranżowej Spółdzielni Usług Rzemieślniczych „Chojniczanka“); *KS Cieszyńianka* (także w nazwie Spółdzielni Mieszkaniowej „Cieszyńianka“); *KS Kalwarianka* Kalwaria Zebrzydowska (por. w nazwie Rzemieślniczej Spółdzielni Zaopatrzenia „Kalwarianka“); *Lublinianka* Lublin (przed wojną *WKS Lublin*, zał. 1921 r.); *LKS Opocznianka* Opoczno (także w nazwie Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Opocznianka“); *Prądniczanka* Kraków (por. w nazwie Huty Szkła „Prądniczanka“ w Prądniku Czerwonym); *Warszawianka* Warszawa (zał. 1906 r.).

Rozszerzonym formantem *-owianka* utworzono nazwy: *Kutnowianka* (Kutno), *Wróblowianka* (Wróble). Obok uzasadnionej historycznie formy *Krościanka* Krosno (**Krost-n-o*) zwracają uwagę formy uproszczone *Bronowianka* (*Bronowice*) Kraków, *Chełmianka* (Chełmno), *Krośniewianka* (Krośniewice).

W kilku wypadkach nazwy żeńskie utworzone formantem *-anka* wskazują na związek z większym obszarem geograficznym (regionem, krainą): *Kujawy* — *LKS Kujawianka* Strzelno (Bdg.); *Ziemia Lubuska* — *Lubuszanica* (Zielona Góra); *Pauki* — *Pauczanka* (Żnin); *Zagłębie* (*Dąbrowskie*) — *Zagłębianka* (Piaski); *Bory Tucholskie* pot. *Tuchola* (także w na-

zwie miejscowości) — *LZS Tucholanka* (Tuchola). Na lokalizację klubu w miejscowości położonej w pobliżu rzeki wymienionej w podstawie wskazują: *Nadnarwianka* (Pułtusk), *Nadwiślanka* (LZS woj. krakowskie), *Powiślanka* Lipno (LZS, Bydg.).

b) Nazwy męskie 12 (18)

Nazwy rodzaju męskiego tworzy się z reguły od nazw większych jednostek geograficznych (regionu, krainy); o wiele rzadziej spotyka się formacje męskie tworzone od nazw miejscowości.

Przeważają nazwy z formantem *-anin*: *Lubuszanin* (Drezdenko), *L.* (Świebodzin) reprezentanci Ziemi Lubuskiej; *Nadwiślanin* (Grudziądz), *N.* (Kwidzyń), *LZS N.* (Chełmno) — chodzi o kluby zlokalizowane na terenach wzdłuż Wisły; w wypadku skróconej formy *Nadwiślan* (Kraków) — mamy do czynienia z bezpośrednim sąsiedztwem obiektów klubowych i Wisły; *Podhalanin* (Wadowice) — nazwa tylko pośrednio nawiązuje do regionu, przywodzi na myśl raczej znaną jednostkę KBW Podhalańczyków (stacjonującą w Wadowicach); trudniej doszukać się związku nazwy z regionem w wypadku nazwy *Podhalanin* (Biecz) pow. Gorlice, łatwiej w wypadku nazwy *Pomorzanin* (Toruń). Do jednostki szerszej niż region nawiązuje nazwa importowana od naszych południowych sąsiadów²⁵ *Słowian* (Katowice) — przeciwnie nazwa *Opolanin* (Opole) — utworzona została od nazwy miasta.

Nazwy pochodne od nazw krain geograficznych tworzy się także formantem *-ak*: *LZS Dolnoślązak* (*Dolny Śląsk*), *Kujawiak* Włocławek *LKS* (Kujawy), *Podlasiak* Białystok (*Podlasie*). Od nazw miast utworzono nazwy klubowe: *Radomiak* (Radom) oraz *LZS Rzeszowiak* (Rzeszów) — ten ostatni w znaczeniu reprezentanta całego województwa. Typ współcześnie bezprzyrostkowy reprezentuje *Mazur* (3): *M.* Gostynin, *M.* Karczew, *M.* Wydminy

5) Nazwy dzierżawcze 24 (24)

Wśród nazw złożonych zdezintegrowanych obecnością nazwy właściwej często spotkać można konstrukcje, w których zespół objaśniający w postaci skrótowca nawiązuje do nazwy miejscowości (miasta), w której działa klub: *GKS Piast* Gliwice (*GKS = Gliwicki Klub Sportowy*). W nazwach o charakterze zintegrowanym (bez nazwy właściwej w rodzaju *Piast* (widoczna jest tendencja do wyodrębniania i akcentowania składnika zespołu objaśniającego w postaci przymiotnika dzierżawczego nawiązującego do nazwy miejscowości: *BKS Bolesławiec* albo *Bolesławicki KS* (Bolesławiec); *JKS Jarosław* albo *Jarosławski KS* (Jarosław). W konstrukcjach, gdzie obydwa człony — przymiotnikowy (dzierżawczy) i rzeczownikowy (lokalizujący) nawiązują do identycznej treści zarysowuje

²⁵ Czeskim pierwowzorem tłumaczyć można m.in. skróconą postać tematu (por. *Slovan* Bratysława).

się wyraźna tendencja do substancywizowania dzierżawczego składnika zespołu objaśniającego: *Wieluński KS* (Wieluń), *Zambrowski KS* (Zambrów).

Substancywizacji towarzyszy przenoszenie zasadniczej wartości onomastycznej na ów dzierżawczy składnik zespołu objaśniającego i elipsa składnika lokalizującego, dublującego zawartość informacyjną urzeczownikowionej nazwy. Zjawisko to wystąpi szczególnie wyraźnie wśród nazw klubów tworzonych od nazw dzielnic: *Bronowicki KS* Kraków (*Bronowice*), *Dąbski KS* Kraków (*Dąbie*), *Dębnicki KS* Kraków (*Dębniki*), *Zwierzyniecki KS* Kraków (*Zwierzyniec*). Rzadziej spotkamy ten typ wśród nazw zdwajających w rodzaju *Bocheński KS* (Bochnia), *Okocimski KS* (Brzesko Okocim). Proces substancywizacji najważniejszego składnika zespołu objaśniającego traktować można jako jeden z zabiegów dyferencyjnych, który ma na celu wyeliminowanie z bezpośredniego sąsiedztwa nazw identycznych dla różnych pojęć onomastycznych.

VII. PODSUMOWANIE

1. Nazewnictwo klubowe wykazuje daleko idące powiązania z wieloma współczesnymi kręgami nazewniczymi. Często mamy tu do czynienia z typem nazw wtórnych, przeniesionych, które w sportowym kręgu reprezentują drugie, a nawet trzecie ogniwo w procesie przenikania nazw z różnorodnych zespołów nazewniczych. Powiązania z innymi kręgami mogą dotyczyć konkretnej nazwy albo też typu znaczeniowego (por. „*Tatry*“ w nazwie zakopiańskiego Biura Turystycznego, która w nazewnictwie klubowym nie jest reprezentowana, podczas gdy typ nazw nawiązujących do najbardziej znanych elementów topograficznych jest tu także popularny (*Bieszczady*, *Pieniny*)). Stosunkowo łatwo ustalić drogi przenikania nazw w wypadku imion własnych (osobowych i miejscowych) wchodzących w skład nazwy właściwej zakładu pracy, który patronuje działalności klubu (*KS Mirków* (Jeziorna) — Zakłady Celulozowo-Papiernicze „Mirków“; *KS Krzysztof* (Wałbrzych) — Zakłady Porcelany Stołowej „Krzysztof“). Trudniejsze do określenia są wypadki, kiedy mamy do czynienia z równoległym funkcjonowaniem jednakowo brzmiących nazw w różnych kręgach nazewniczych, np. nazwa jeziora funkcjonująca i w nazwie ośrodka wypoczynkowego i nazwie klubu, nazwa spółdzielni mieszkaniowej obok nazwy klubu, np. *Hutnik*, nazwa zespołu artystycznego, np. „Mazowsze“ obok nazwy klubu, np. *LZS Mazowsze*.

2. Ustalenie wzajemnych oddziaływań poszczególnych elementów nazewniczych utrudnia niejednorodność chronologiczna i semantyczna nazewnictwa klubowego. Mamy tu do czynienia ze specyficznym konglomeratem nazw. Elementy symboliki narodowej przeplatają się z potocznymi,

pospolitymi nazwami zakładów pracy. Złatynizowane nazwy o podniosłym znaczeniu sąsiadują ze skrótowcami i skróceniami spotykanymi w adresach telegraficznych i sygnałach teleksowych najnowszych zakładów pracy. Obok klubów o ustalonej tradycji (*Cracovia* Kraków, *Legia* Warszawa, *Wisła* Kraków) spotkać można formy o wyraźnie naśladowczym charakterze, typu: *LZS Wicher* Kobyłka, *Orzeł* Przytulanka, *Olimpia* Wróblin itp. Owo zróżnicowanie pozostaje w związku z nawarstwianiem się różnych chronologicznie zespołów nazewniczych.

Najogólniej wyróżnić można: najstarszą warstwę nazewnictwa klubowego (sprzed 1910 r.), dalej zrząd nazw ukształtowany w okresie międzywojennym oraz zespół nazw charakterystycznych dla okresu powojennego. W warstwie najstarszej dominują nazwy symbole i złatynizowane nazwy miejscowości. W okresie międzywojennym ukształtowały się najważniejsze tendencje słowotwórcze i typy znaczeniowe spotykane obecnie. Można mówić o specyficznych rysach nazewnictwa klubowego w pierwszym dziesięcioleciu po II wojnie światowej, por. niektóre skrótowce, jak *CWKS*, *OWKS*, dominowanie nazw federacyjnych typu *Unia*, *Stal*, *Włókniarz*, *Budowlani*, *Ogniwo*. W latach sześćdziesiątych obserwuje się powrót do dawnych nazw klubowych. Dla najnowszego zasobu nazewniczego najbardziej charakterystyczne są nazwy nawiązujące do zakładów pracy (*Anilana*, *Zastal*, *Siarka*, *Dolmel*) oraz nazwy powstałe w wyniku połączenia mniejszych jednostek klubowych (*ROW* Rybnik, *GKS* Katowice, *MZKS* Gdynia).

3. W interesującym nas kręgu nazewniczym wyodrębniliśmy charakterystyczne strefy nazw uwarunkowane czynnikami semantycznymi i formalnymi. O ile większość przytoczonych nazw spotkać można w innych kręgach nazewniczych (i w tym sensie trudno mówić o ich oryginalności) to wzmożona frekwencja w obrębie poszczególnych typów znaczeniowych i strukturalnych a przede wszystkim wzajemne proporcje między nimi uważać można za specyficzną właściwość nazewnictwa klubowego. W wyodrębnionym przeze mnie podstawowym zrębie nazewniczym, który liczy 580 nazw (tzw. właściwych) funkcjonujących w obrębie 1403 jednostek klubowych proporcje te kształtują się następująco: Nazwy o charakterze symbolicznym stanowią 25,7% haseł nazewniczych, nazwy specjalizacyjne 27,4% a nazwy lokalizacyjne 46,9%. Bardziej interesująco przedstawiają się dane dotyczące popularności poszczególnych typów znaczeniowych, mierzonej liczbą klubów noszących poszczególne rodzaje nazw. Liczba klubów, które noszą nazwy o charakterze symbolicznym stanowi 43,7% materiału. Stosunkowo dużą popularnością (nie bez udziału nazw federacyjnych typu *Górniki*) cieszą się nazwy specjalizacyjne (31,1%). Nazwy lokalizacyjne odnajdziemy tylko w 25,2% jednostek klubowych. Biorąc pod uwagę liczbę konkretnych zastosowań nazw właściwych (z różnymi składnikami lokalizującymi) można mówić o wzmożonej kon-

centracji nazw — symboli, mniejszej w obrębie nazw specjalizacyjnych, najmniejszej koncentracji, a więc największym zindywidualizowaniu i bogactwie wśród nazw lokalizujących, które nawiązują do konkretnej miejscowości, rzeki, jeziora czy innego elementu terenowego. Jest to jednak bogactwo względne — nie uwzględnia bowiem walorów stylistycznych nazw — symboli.

4. W obrębie poszczególnych stref znaczeniowych można mówić o wzmożonej frekwencji zarówno poszczególnych nazw jak i typów morfologicznych. I tak szczególną popularnością cieszą się nazwy dwu- i jednosylabowe: *Start, Unia, Orzeł, Orkan, Iskra, Pogoń, Neptun, Piast, Gwardia* — wśród nazw symboli; *Górnik, Kolejarz, Włókniarz, Budowlani, Stal* — wśród nazw specjalizacyjnych; *Wisła, Odra, Podlasie, Zagłębie, Śląsk* — wśród nazw lokalizacyjnych.

Za szczególnie charakterystyczną dla nazewnictwa klubowego uznaliśmy wzmożoną produktywność w zakresie dwóch kategorii: zlatynizowanych nazw miast, regionów i miejscowości (*Resovia, Gedania, Cuiavia*) oraz nazw żeńskich tworzonych formantem *-anka* (*Żyrardowianka, Pauczanka*).

5. W wyodrębnionych grupach znaczeniowych nazwy klubowe sygnalizują wzajemną łączność środkami strukturalnymi, tożsamością budowy słowotwórczej oraz liczby i rodzaju gramatycznego.

W przeciwieństwie do takich kręgów nazewnictwa jak np. nazwy muzycznych zespołów młodzieżowych (typ *Waganci, Bizony*) czy potoczne nazwy papierosów (typ *Giewonty*), w których przeważają nazwy męskoosobowe lub rzeczowe w liczbie mnogiej — nazewnictwo klubowe operuje przede wszystkim nazwami singularnymi. Dominowanie nazw singularnych pozwala przypuszczać, że operacjom nazwotwórczym towarzyszył żywo odczuwany związek nazwy z klubem jako odrębną jednostką organizacyjną. W ten sposób nazewnictwo klubowe zbliża się najbardziej do typu nazw oznaczających pojedyncze obiekty. Grupa nazw, w których akcentuje się mnogość czy kolektywność zespołu jest w interesującym nas kręgu nieliczna. Funkcjonuje jedynie w grupie rzeczownikowionych przymiotników nawiązujących do barw klubowych (*Czarni, Błękitni*) i charakteryzujących ze względu na przynależność członków klubu do rodzaju broni (*Skrzydłaci, Pancerni*). W pojedynczych wypadkach wystąpią nazwy rzeczownikowe personifikujące przez użycie w l. mn., np. *Orlecia*, lub wtórnie personifikujące, jak w nazwie *Zgrzeblarki* — od nazwy podstawowego wytworu zakładu pracy, przy którym działa klub (Lubuska Fabryka Zgrzeblarek Bawełnianych w Zielonej Górze). Niezwykle popularne w nazewnictwie młodzieżowym nazwy niemęskoosobowe typu *Janosiki, Harnasie, Pelikany* zajmują miejsce na peryferiach ściśle klubowego nazewnictwa sportowego. Dotyczą raczej grup o przewadze więzi towarzyskich, uprawiających sport i turystykę dla przyjemności (częste w nazwach ognisk TKKFu).

6. Odrębności nazewnictwa klubowego można doszukiwać się we wzmożonej frekwencji nazw singularnych rodzaju żeńskiego. Odnajdziemy je wśród nazw łacińskiego pochodzenia przystosowanych do naszego systemu morfologicznego (*Avia, Admira, Victoria, Juvenia*), stanowią obszerną grupę zlatynizowanych nazw miejscowości i krajów (*Piotrcovia, Polonia*), częste są w nazwach dawnych formacji wojskowych (*Guardia, Legia*). Tworzą najliczniejszą grupę wśród rodzimych nazw lokalizujących (*Wisła, Odra*). Reprezentują niezwykle produktywny typ nazw przedstawicieli miast i regionów, tworzony formantem *-anka* (*Bieżanowianka, Opolanka*). O szczególnej popularności nazw żeńskich, obok tendencji ogólniejszych (por. częstość tego typu w innych współczesnych kręgach nazewniczych, np. w nazwach restauracji, kawiarni oraz spółdzielni pracy), decydują być może skojarzenia formalno-językowe z *drużyną* — jako żeńską nazwą zespołu walczącego na boisku. Skojarzenia takie odgrywają przypuszczalnie niepoślednią rolę także w innych kręgach nazewniczych (por. *papierosy* l. mn. rodz. niemęskoosob. — „*Sporty*“ l. mn. niemęskoosob., *spółdzielnia* (pracy) r. ż. — *Opocznianka* — rodz. ż. i in.).

7. Z osobliwości morfologicznych warto zwrócić uwagę na przystosowywanie do odmiany rzeczownikowej nazw klubów z pochodzenia czasownikowych typu poleceniowego (*Naprzód, Czuwaj*), na uproszczenia tematu w nazwach *Nadwiślan, Słowian* (przypuszcz. na wzór D. l. mn.) a także zestawieniowy charakter nazw właściwych typu *Cztery Wiatry* (*Yacht Club Świnoujście, LZS Złote Koto, Biały Orzeł*).

8. O specyfice nazewnictwa klubowego decydują w dużym stopniu uwarunkowania frazeologiczno-składniowe. Nie spotykana w innych kręgach nazewniczych koncentrację właściwą niektórym nazwom klubowym, zwłaszcza federacyjnym, nie sposób wyjaśnić bez odwołania się do szerszych struktur nazewniczych. Fakt, że jedna nazwa właściwa może obsługiwać kilkanaście a nawet kilkadziesiąt jednostek klubowych jest możliwy tylko dlatego, że nazwa właściwa pojawia się z reguły ze składnikiem lokalizującym (*Górnik Zabrze*) i dopiero w zespoleniu z nim spełnia warunki nazwy w ścisłym tego słowa znaczeniu jednostkowej. Odrębnego potraktowania wymaga zagadnienie funkcjonowania bardziej rozbudowanych struktur nazewniczych oraz przekształceń formalno-znaczeniowych w obrębie nazw złożonych.